

Energian hinnan pitkät sarjat

PEKKA PARKKINEN

Tutkimuspäällikkö

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Timo Myllyntaus (toim.): Energian hinta 1800–1998. Kauppa ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 12/1999.

Tutkimus, joka on osa laajempaa tutkimushanketta Energia Suomen taloudessa 1800–1999, on tehty Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksessa. Työn ovat kustantaneet kauppa- ja teollisuusministeriön energiaosasto sekä Suomen Akatemian Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta.

Kirjoittajien mukaan Suomessa hintojen pitkän ajan muutoksia on tutkittu melko vähän. Ruotsissa, Britanniassa, Ranskassa ja useassa muussa maassa hintatutkimusta on harrastettu runsaasti jo kauan, kuten julkaisuun kootut kirjallisuusviitteet todistavat. Tämä energian hintatutkimus on arvokas lisä suomalaiseen hintatutkimukseen.

Esipuheessa mainitaan kymmenkunta nimeä, joiden yhteistyön tulos on kiteytetty 215 sivuun. Siitä liitetaulukot vievät 120 sivua. Tällaisessa teoksessa, jossa tarkastellaan energialähteiden

vuosittaisia keskimääräisiä yksikköhintoja jopa viime vuosisadan alusta lähtien, aikaisemmin julkaisemattomat taulukot ovatkin tutkimuksen tärkein anti.

Tarkastelujakson valintaa on perusteltu sen verran omintakeisesti, että lainaan perustelut sanatarkasti opiksi muillekin pitkien aikasarjojen ystäville ja pitkiin sykleihin uskoville: »Tarkastelun alkuajankohta on vuosi 1800 lähinnä siksi, että paria sataa vuotta voidaan pitää riittävänä periodina pitkän aikavälin muutosten havaitsemiseksi. Pidempään tarkasteluperiodiin ei ole aihetta, koska energiemarkkinoita ei maassamme ollut 1700-luvulla eikä luotettavia kotimaisia hintatietoja ole varhaisemmalta ajalta riittävästi saatavissa.»

Tutkimusraporttia laadittaessa on huomauttaen ajateltu erilaisia lukijoita. Niinpä tekstiosaa tarjoaa numeroita pelkääville lukijoille keskeiset sarjat kuvioina. Tekstissä selitetään kuvioden sanoma. Raportissa on määritelty vähänkin oudommat käsitteet kuten kantohinta asfalttien kasvateille: »Kantohinnalla tarkoitetaan myydyin puun hintaa 'pystyssä' (kasvuasennossa)».

Vielä tämän vuosisadan alussa pääosa täällä käytetystä energiasta saatiin puusta, jonka hintaan luonnollisesti vaikuttavat kantohinnatkin. Koivuhalkojen vähittäishintasarjat viime vuosisadalla on koottu muun muassa sanomalehdistä. Kuten julkaisussakin todetaan, Helsingin, Tampereen ja Turun halkojen vähittäishintojen valtakunnallisesta edustavuudesta ei luonnollisesti ole varmuutta. Viime vuosisadalla kansakunnan tarvitsemasta energiasta merkittävä osa hankittiin perheen omalla työllä lähiseutujen metsistä.

Raportin mukaan halkojen reaali hinnat ovat pitkällä aikavälillä moninkertaistuneet, mihin on helppo uskoa. Kun viime vuosisadan puolesta välissä Suuriruhtinaskunnan käytettävissä olevat reaalitytulot olivat henkeä kohti viitisen prosenttia nykyisistä tuloista, ei haloistakaan ollut varaa maksaa kovin paljoa. Toisaalta pienillä palkoilla halkojen tuottaminen ei silloisellakaan tekniikalla maksanut maltaita.

Halkojen reaali hinnan moninkertaistuminen on luonnollisesti supistanut niiden kysyntää. Pitkällä aikavälillä muut energialähteet kuten vesivoima, turve, kivihiili ja öljy sekä niillä tuotettu lämpö ja sähkö ovat tulleet halvemmiksi. Seurauksena on ollut halkolämmityksen loppuminen.

Maamme kasvututkimuksen yhteydessä julkaistut tilastot ulottuvat menneisyyteen vain vuoteen 1860 saakka. Kuinka Suomen energian hintasarjat muutetaan tätä ennen kiinteähintaisiksi? Useille tutkijoille puuttuvista sarjoista olisi muodostunut ylitsekäymätön pulma.

Dosentti Timo Myllyntauksen ryhmä ratkaisee ovelasti tämän ongelman. Se käyttää Suomen hintasarjojen deflaattorina vuodesta 1860 taaksepäin ulkomaisia hintasarjoja: ensiksi Ruotsin elinkustannusindeksiä vuoteen 1830 saakka ja sen jälkeen vuoteen 1800 saakka englantilaista tukkuhintaindeksiä. Nämä sarjat on

sitten vuodesta 1860 lähtien yhdistetty sekä elinkustannusindeksiin että tukkuhintaindeksiin, joilla energian käyvät hinnat muutetaan kiinteiksi hinnoiksi..

On pakko tunnustaa, että tällainen menettely jätti kalvavan epäilyn. Venäjään kuuluvan maatalousvaltaisen Suomen inflaatio ei voinut ainkaan merkittävästi riippua Englannin tai Ruotsin hinnoista. Täytyy kuitenkin samalla myöntää, ettei heti tullut mieleen parempaakaan tapaa muuttaa nimellishintoja kiinteiksi ennen vuotta 1860.

Tutkimukseen on rakennettu maaotteluhenkeä esittämällä halkojen ja hiilen hintoja myös Ruotsista. Nämä sekä Britannian kivihiilen hintasarjat tuovat tutkimukseen ansiokkaan kansainvälisen vertailun mahdollisuuden. Tekijät esittävät mielenkiintoisia havaintoja muun muassa merirahdeista tarkastelemalla kivihiilen reaalia tuontihintaa Suomessa ja Ruotsissa sekä kivihiilen reaalia vientihintaa Britanniassa.

Koska reaaliset kuljetuskustannukset ovat pitkällä aikavälillä tuntuvasti alentuneet, kivihiilen reaali tuontihinta täällä on laskenut, vaikka sen reaali tuontihinta Britanniassa on selvästi noussut. Kuljetuskustannusten mietiskely on virittänyt tutkijat merkittäviin johtopäätöksiin, joihin lukijakin vietellään taitavasti mukaan: »Kuljetuskustannusten laskun ja kuljetuskapasiteetin kasvun ansiosta energialähteiden tarjonta Suomen markkinoilla on huomattavasti monipuolistunut ja kilpailu eri energiamuotojen välillä kiristynyt. Nämä tekijät ovat vaikuttaneet eri energialähteiden hintasuhteisiin sekä energian yleiseen hintatasoon.»

Julkaisun helmiä ovat energian hintojen ja palkkojen vertailut. Siihen aikaan kun sisko pääsi sahalle töihin, oli laskettavissa sahatyöläisen valtakunnallinen keskipalkka. Julkaisussa energian hinnat suhteutetaan myös Helsingin kaupungin kirvesmiesten keskipalkkaan.

Pitkällä aikavälillä työläisen palkan ostovoima on koivuhalkojenkin suhteen moninkertaistunut. Erityisen huonoa aikaa duunarit ovat tunnetusti eläneet sotien – varsinkin sisällissotien aikana. Niin ensimmäisen kuin toisenkin maailmansodan aikana romahti henkensä säilyttäneiden ostovoima, kun sitä tämän raportin tavoin mitataan palkalla saadulla energiatuotteiden määrällä.

Pitkien aikasarjojen ystävien kannattaa ainakin lehteillä dosentti Myllyntauksen ryhmän

tuotosta. Sen suurena ansiona ovat liitetaulukojen hintasarjat, joita muut tutkijat voivat vaitta käyttää omista tutkimuksissaan. Liitetaulukotilastojen siirtäminen omiin tiedostoihin on skanneriaikaan hieman helpompaa kuin tilastojen kokoaminen viime vuosisadan sanomalehdistä. Muut lukijat voivat rauhassa mietiskellä kuvioiden ja tekstin sanomaa, vaikka eivät uskoisikaan pitkien syklien olemassa oloon.